

STAVRE

Mina föräldrar flyttade från Östavall till Stavre 1925 eller 1926. Det skedde alltså innan jag började skolan. Fotografiet i mitt fotoalbum med en dam vid min sida och Sundsvalls central i bakgrunden är förmodligen från 1926. Damen är fru Hulda Johansson, grannfrun från lilla röda gården norr om vår. Hennes man hette i förnamn John och var stationskarl som det hette. De hade inga barn; han mor bodde i ett litet rum på övre våningen.

Fotografiet dokumenterar att jag på egen hand, med benägen och välvillig resehandledare, skulle besöka morföräldrarna på Alnön.

Vår gård kallades i byn för Stenbecksgården; en familj Stenbeck hade bott där. Det fanns stenbeckar fortfarande kvar i byn. Henrik, som var pappas företrädare och ingick i hans viragång, bodde mit i byn i Bolagsgården; och Alma, som föddes samtidigt med att ångbåten Alma sattes i sjön, bodde i ett litet enfamiljshus ett par hundra meter öster Bolagsgården.

Detta skriver jag ur minnet, ett minne som till stora delar förslitits genom åldrandets process och dessutom genom diverse fysiska störningar åsamkats skador. Mina föräldrar lämnade Stavre cirka 1946 för att flytta till Eriksberg; detta skedde i samband med pappas pensionering. Jag lämnade hemmet på grund av skolgång redan 1937 och har sedan dess endast sporadiskt vistats i byn. Det kan innebära att minnet sviker, att uppgifter som lämnas här nedan är felaktiga. När Henrik och jag besöker Stavre till sommaren - 1996 - kan kanske sådana felaktigheter korrigeras och ofullständiga uppgifter kompletteras.

Vad som frapperar mej i dag är att byn var praktiskt taget självförsörjande. Om jag börjar längst i söder - utanför själva byn, vid Gimån - låg där kvarnen. Mjölaren hette Johansson och han hade en dotter som var jämnårig med mej; vad hon hette i förnamn kommer jag inte ihåg. Här malde stavrebönderna sin säd; det gällde främst kornet. Kornmjölsgroten var ett viktigt inslag i kosten. Om man malde havren kommer jag inte ihåg; havren skulle ju ge hästarna den föda som skulle föra dem till starka dragdjur. Det var inte bara på åkern som hästarna hade att dra sina lass; det gällde inte minst skogsdrivningar som för hästarna innebar ett tungt arbete.

På vägen - gamla vägen - mot Stavre låg Kolgården; vad man gjorde där har jag aldrig vetet. Anläggningen var vid vår ankomst till byn nerlagd. Men om man kolat fram träkol eller på

på annat sätt behandlat virket, har jag alltså ingen kunskap om. Men Erik-Gustav kan säkert berätta. Han är nämligen uppväxt i det bostadshus - timrat och omålat - som fanns strax norr om själva kolgården. Hans pappa hette Daniel och var en stor stark karl som hade någon chefspost i virkeshantering; det är möjligt att det gällde just träkolet.

Erik-Gustav hade flera syskon; bland annat en bror som hette Sven och en till mej jämnårig syster som jag inte minns namnet på.

Här fanns ytterligare minst en familj: Röstlunds. De hade många barn; de hade en vacker dotter som hette Birigt, äldste sonen hette Oskar och en yngre Bengt. Det är Bengt som har snidat träskulpturen som gör honnör i min bokhylla. Träskulpturen föreställer Halt-Kalle från Bodarna som låg i skogen öster om byn. Hans far hette Jonas Karlsson och han hade en syster som benämndes Bodarnas Ros, inte på grund av sin skänhet utan snarare på grund av motsatsen. Kalle var flink i skogen. Trots att han hade ett snedbrutet ben - därav namnet Halt-Kalle - lunnade han med fart. Han hade en rask häst också. Och det ena ögonlocket hade nästan helt fallit ner över ögat men det hindrade inte framfarten.

Om vi från Kolgården fortsätter norrut mot byn, har vi snart en liten villa på höger hand. Här bodde kapten Pettersson, Kapten Oskar Pettersson på 'Gimån'. Det är han som gjort den fina näverasken som jag beskrivit i annat sammanhang. Det var en gåva till mamma; han var förtjust i mamma vilket han inte stack under stol med - på ett öppet och trevligt sätt! Han var själv änkeman. Och han hade en son Konrad som var färjkarl och som jag var god vän med. Konrad var dock betydligt äldre än jag.

Nästa halt blir när vi når järnvägen. Till höger finns en banvaktstuga med inneboende en stor barnfamilj. Till vänster en liten torpstuga med familjen Malander bestående av gammelfar, far, mor och två barn, en son och en dotter. Sone hette Rikard och var en jämnårig kompis till mej. Han hamnade så småningom i eh villa här i Östersund strax nedanför Palmcrantzskolan vid Krondikesvägen. Det är nu många år sedan jag såg honom. Han öar ha flyttat till ett servicehus. Ute i vattnet låg ett grant badhus. Dess storhetstid var över när vi kom till byn och användes inte längre i sin ursprungliga funktion. I stället hade det blivit snickarverkstad. Det var Jean Malander som här etablerat sin verksamhet. När jag var cirka tio år, fick jag hos honom beställa min första skidor. Han hyvlade och och formade för hand. De kostade tio kronor.

Fortsätter vi över järnvägen - just till höger om övergången låg banvaktarstugan med en stor barnfamilj - och uppför backen kommer vi till den första bondgården - en överklass gård får den väl betraktas som. Mangårdsbyggnaden var ett stort gult tvåvåningshus av hög kvalitet med rika utsirningar. På ömse sidor om boningshuset fanns två långa utomhusängor: arrendator/drängbostad och förrådshus. Lite längre ner i backen låg den stora ladugården med logvind.

Den här gården tillhörde det sundiska komplexet; mitt i byn finns ytterligare byggnader som tillhörde detta komplex. Ägarerna måste ha varit kolossalt rika som kunnat prestera allt detta. Det var väl när skogen fick sitt värde som allt detta byggande kunde ästadkommas. Ägaren till den här aktuella gården var alkoholiserad. Han hette Herman och deltog nog inte i arbetena på gården. Hustrun hette Ester och dottern Ingrid. Mamma och Ester umgicks.

På andra sidan vägen låg den första handelsboden: Holmströms. Det var här vi mestadels handlade. Själva affären utgjordes av en utbyggnad på ett stort bostadshus. Familjen Holmström bodde i ett avskilt hus. Familjen hade tre barn: Kerstin, Gustav och Per-Sigurd. Pojkarna var lekkamrater till mej. I det bostadshus som affären var knuten till bodde en familj med namnet Olovsson. Av en son till familjen Olovsson köpte jag min första cykel: 30 kronor.

För att klara försörjningen kombinerades affärsverksamheten med jordbruk och boskaps-skötsel. Fru Holmström, Linda, skötte korna. I norra ändan av tomten låg en liten torpstuga och i den bodde Stadins-Brita, en gammal ensamstående änka. Kanske hade stugan en gång varit soldattorp?

Fortsätter vi vidare och tar av till vänster in på 'byvägen' med dess björkallé - förmodligen byns äldsta väg - kommer vi till Herrgården. Herrgården med dess kompletterande byggnader var Skönviks AB. Själva 'herrgården' låg till vänster om vägen och var ett stort boningshus. Här bodde forstmästaren Martin Beerman med hustru Astrid och barnen Kerstin och Karl-Erik. Kerstin och Karl-Erik var något äldre än jag men jag lekte väl en del tillsammans med Karl-Erik.

Jag hade så när glömt att nämna Tant Hildgard. Tant Hildgard var en fin gammal dam, änka, som bodde på övre våningen i Herrgården. Förmodligen hade hon gemensamt hushåll med familjen Beerman. Hon var mor till Astrid Beerman och änka efter förvaltaren för hela detta komplex Grönlund; förnamn

saknas. Det finns anledning förmoda att Martin fick platsen efter förvaltare Grönlund om han gifte sig med Astrid - vilket han ju gjorde. Astrid var en rekordrig kvinna men på grund av sin längd förmodligen föga attraktiv på giftermålsmarknaden. En bror till Astrid, Sven, - även han lång - fick nog också genom förbindelser sina skogliga jobb. Han hamnade så småningom i Grötingen.

Forstmästaren var alkoholiserad. Han dog redan vid femtio års ålder. Pappa var med och bar in honom när han som död återkom från sjukhuset. Astrid umgicks med mamma. Som änka flyttade hon till Bräcke. När hon låg på sitt yttersta tog mamma mej med för ett besök hos henne; det var på Astrids egen önskan. Hon var så intresserad av att höra hur det hade gått för mej. Vad det blivit av Kerstin och Karl-Erik vet jag inte.

På andra sidan vägen låg 'Kontoret' - en stor byggnad. Här arbetade pappa. På andra våningen bodde städerskan Emma Karlsson, en änka med tre barn: Karl-Johan, Valter och Anna. Anna var något yngre än jag; hon kom hit till stan; hon dog ung. Valter flyttade också så småningom hit till stan och bodde i en villa uppe i Erikslund.

Norr om kontoret och på andra sidan en liten park låg en röd liten stuga: rättarbostaden. Här bodde rättaren Gustav Persson med familj: Anna, hustrun, skötte ladugården, och döttrarna Elin och Märta. De var äldre än jag. I den lilla röda stugan fanns det också en stor bakugn; här bakades det tunnbröd. Det var omgivningens fruar som var bagerskor. Mamma deltog ofta i bakdagarna. Gustav skötte jordbruket och hästarna och biträdde hustrun Anna med arbetet i ladugården.

Nere vid sjön fanns en tvättstuga med stor torkvind och klappbrygga och ett väl tilltaget båthus som var byggt så att det bildade en inomshamn med kajer. Vilka båtar som där fanns minns jag inte.

Här bedrevs en stor ladugårdsrörelse; i ladugården fanns det plats för mer än tio kor. Om jag minns rätt fick vi mjölken gratis. Det fanns också stora ängar och åkrar. Inte minst myrslätterna var av stor betydelse för höskörden; 'gammelmyran' och 'nymyran' låg vid vägen mot Mälgåsen. Det var en verklig uppladdning av resurser när myrslättern skulle bärgas.

Vid den här tidpunkten hade dock fäbodlivet upphört. Kor och hästar fick sommartid beta i anslutning till huvudgården.

Fortaätter vi Byvägen fram en liten bit, kommer vi till en grupp om tre bondgårdar: Anders-Orsch till vänster om vägen och Rodlings och Erik Perssas till höger om vägen. Dessa bondgårdar är uppbyggda i princip som den

redan beskrivna sundiska. Även här fanns särskild gård för gammelfolket. I längan hos Anders-Orsch bodde min mormor med Ulla när hon flyttat till Stavre.

Hos Andersch-Orsch var familjfadern död och barnen var döttrarna Julia och Anna (jag kunde just konstatera häromdagen i tidningen att Julia dött; 1996-07-30) och tvillingpojkarna Anders och Bengt; de var förutsedda att så småningom ta över gården. Hos Rodlings levde gammelfolket. Hur det var med barn till gammelfolket kommer jag inte ihåg mer än att Erik tagit över gården och att Emma så småningom blev vår granne vilket jag återkommer till.

Hos Erik Perssas fanns två söner: Anders-Erik och en som jag inte kommer ihåg namnet på. Anders-Erik och jag var jämnåriga och goda vänner och vi umgicks även som vuxna. Det var han - eller snarare hans dåvarande hustru - som startade jorgubbsodlingen i Stavre. När vi hade flyttat till Eriksberg, deltog Gunilla i plockningsarbetet på den här gården. Husfadern hette Erik och husmodern Olga.

(Häromdagen - våren 1996 - dök Anders-Erik upp här hemma hos oss. Han hade per bil tagit sig hit längs cykelvägen genom Remont-hagen. Han vill så gärna att vi besöker honom till sommaren vilket som det nu ser ut inte kommer att bli av; Henrik som skulle köra mej dit, hade ju så bråttom att avsluta sitt bok här.)

På andra sidan vägen - väster om alltså - låg den andra livsmedelsaffären: Nickes. Nicke var en son från Rodlingsgården. Inne på gården låg två längor, den ena förråd och den andra bageri. Här drev bagare Ström byns och ortens bageri. Han hade två döttrar som var yngre än jag, den äldre dock inte mycket yngre.

En gång när vi oförhoppandes fått främmande, fick jag i uppdrag av mamma att cykla till bagaren och köpa bröd. Jag valde vägen genom Anders-Orsch kogata som var den genaste. I kogatan var det djupa hjulspår. Cykelns framhjul vreds på tvären i ett sådant hjulspår och jag for på huvudet över cykeln. I fallet knäckte jag högra underarmen. Den blev gipsad av doktor Uhlin i Bräcke. Skadan hade ytterligare en följdverkan; det blev inflammation i armbågsleden och ytterligare en gipsomgång.

När maste granne åt norr utgjordes av det sundiska komplexet med "slottet" väster om vägen och "herrgården" öster om. Här låg också ekonomibyggnaderna med rättar/arrondatorbostad och kanske framför allt stallet. Hit hörde också Dunkesgården på andra sidan huvudvägen

- alltså österut - som kommer att beskrivas på återvägen genom byn

Den gamle Sundin bodde ensam i slottet. Han tog sina promenader stödd på en käpp. Det var han som skapat för mögenheten genom handel med gårdar - skogen utgjorde vä startunderlag - och hade lagt under sig stora områden med tillhörande byggnader och kanske framför allt genom sin hästhandel. Hästar var en begärlig kapitalvara som praktiskt taget varje bonde var beroende av i jordbruket och vid skogsdrivingarna.

Sonen Erik med hustru Sigrid bodde i "herrgården". Men Erik var död varför Sigrid med barnen Margareta, Lisa och Erik-Olov nutjade gården utan husfar. Sigrid jämte döttrarna - de var vuxna - umgicks med mamma medan Erik-Olov - något äldre än jag - blev en kompis till mej. När jag blev vuxen, fick jag här delta i fester med dans. Inga-Britt har också varit med.

Anton Andersson hade tagit över hästhandeln. Han bodde i rättarbostaden med hustru och många barn. De drev också jordbruket med kor men hästhandeln utgjorde det dominerande inslaget för en besökare. Hästhandelstallet bestod av en särskild byggnad och var rejält tilltaget. Det gav samma intryck som när man i dag besöker Vången.

Rätt nedanför slottet låg järnvägsstationen med bl a lastkaj. Här huserade "stinsen" Rosén. Han hade två medhjälpare - 'stationskarlar': John Johansson som var granne med oss och ytterligare en som jag inte minns namnet på. Jag minns dock att han hade en kraftig mustasch.

Vi går inte ner till stationen utan korsar den lilla tvärvägen som leder dit och når fram till ett nytt komplex: Bolagsgården. Det förefaller som om den upprättats för att betjäna tjänstemän vid sågverket - sågverket var nu nedlagt och det var bara stommen som nu kunde antyda den verksamhet som här ägt rum. Sågverket låg nere vid sjön.

Det var fyra familjer som bodde i Bolagsgården. Henrik Stenbeck med maka Augusta. Henrik ingick i pappas viragång och Augusta var ett rekordligt fruntimmer som det var svårt att undgå lägga märke när hon uppträdde på scenen. Här fanns också familjen Boström med dotter Maja som blev min spellärlarinna. Några goda resultat i spelning nådde jag aldrig men det jag lärde mej hos Maja ligger fortfarande som grund när jag sätter mej vid pianot.

Här fanns ytterligare två familjer som jag inte kommer ihåg namnen på. Men hit flyttade så småningom familjen Norbäck från Nor med två barn: Ragnar och Greta. Ragnar och Greta var litet äldre än jag men Greta och jag har trätt många angenäma danser på Stavre dansbana.

Föräldrarna ligger begravna på krematorie- kyrkogården - hur det har kunna komma sig kan jag inte förklara - och här mötte vid en gång hösten 1995 Greta som besökt graven.

I en röd liten torpstuga vid sidan av man- gårdsbyggnaden bodde Folke Olovsson med mor. Han var "springgrabb" på kontoret åt pappa och var såsom sådan också postbud. Han var målvakt i Stavre IF A-lag och en mycket god sådan. Hur de övriga byggnaderna på gården utnyttjades vet jag inte, men i varje fall drevs här inte något jordbruk med boskapsskötsel även om byggnaderna var avsådda för sådan verksamhet.

Nästa etapp gäller 'arbetarbaracken'; vad vi kallade den kommer jag inte ihåg: ett stort rött hus i två våningar. Här hade arbetarna vid sågverket haft - och fortfarande hade - sin bostad även om sågverket var nedlagt. Här bodde bland annat Hultblad, en mycket skicklig finmekaniker som kunde fortsätta att tillgodgöra sig sin kunskap i privat verksamhet. Hur de övriga arbetarna från det nedlagda sågverket kunde ordna sin försörjning vet jag inte. Förmodligen var det skogsarbetet som stod dem till buds.

Till vänster om vägen låg en stor bostadbyggnad, förmodligen avsedd för någon tjänsteman vid sågverket. Det nedlagda sågverket låg nere vid sjön.

En bit bort - norrut - låg ytterligare en bondgård: Kristofferssons, förmodligen knuten i släktkap till en bondgård i Mälgåsen vars innehavare hade samma namn. Gården hade i stort samma karaktär som byns övriga bondgårdar.

Nu viker vi av åt höger upp mot 'stora vägen'. Till vänster låg Kooperativa, den tredje livs- medelsaffären. Här huserade Einar Paulsson - Stavre-Pälle, en på många områden aktiv man och bland annat en stor idrottsman. Han var en ordinarie spelare i IFK Östersunds A-lag och han var den drivande kraften till att Stavre IF kunde åstadkomma ett så pass välspelande och effektivt fotbollslag som man hade.

Einar Paulsson och hans hustru Hildegard umgicks med vår familj. Man spelade bridge och gjorde utflykter. De flyttade så småningom till Frösön och sedan vi, Inga-Britt och jag, blev gifta upprätthöll vi kontakten med dem. Jag minns att de besökte oss en gång när vi bodde på Ringvägen - vår första familjebostad alltså - just inna vi en gång skulle fara på semester.

Einar Paulsson var också den drivande kraften i Stavre avdelning av IOGT. Här brukade han ofta göra korta anföranden med uppfostrande innehåll.

På andra sidan stora vägen - öster om alltså - låg ett vitt bostadshus. Här bodde familjen Lindberg: Albin och Elin. De hade två döttrar: Elly och Sonja. De drev ett litet småbruk med bland annat ko och något till. Det fanns små ängar i anslutning till gården.

Albin Lindberg var däckskar på Gimån. Under de tider på året då flottningsarbeten inte var aktuella, var hans byns allt-i-iallo. Han var en skicklig snickare men utöver den kunskapen kunde han ordna det mesta. Han var ofta engagerad på Skönviksgården och hos oss.

Albin Lindberg var en kunnig och skicklig fiskare. Han svarade för att det blev vinter nät borta vid Gimmerön när siken gick till. Vi gjorde turer till Nedre Bodsjön med nätläggning. Han vittjade bolagets fiskehus i Gimån - när inte mamma gjorde det. Vi - han och jag - 'stövade på' öring ute i Gimån: lägg ut ett nät, stöva med åran under närliggande stenar och avvitja; upprepa proceduren på ny aktuell plats.

Av Albin Lindberg har jag fått kåsan som hänger längst till höger av de tre på södra vägen i mitt skrivrum. Jag var liksom hans pojke; han hade ju inte fått någon egen.

Bärplockning ingick som en viktig ingrediens i höstens skördearbeten. Att plocka lingen och blåbär betraktades som en del av det normala höstarbetet. Men att tillsammans med Elly Lindberg få plocka smultron på Gällsnäset måste nog betraktas som exklusivt och utöver det 'normala'; den skörden var inte så liten.

Nu vänder vi och går mot söder; vi följer 'stora' vägen. Just till höger om vägen där vi startar låg dansbanan. Det är många kvällar jag där trätt dansen och har många angenäma minnen från. Men dansbanan användes också till mycket annat. Där hade logen sin möten och sina trivselkvällar och där visades det bio. Det kostade 25 öre i inträde. På första bänk satt jag och på andra bänk Kalle Svärd, grovsmeden.

Nästa anhalt blir Furulund, den andra arbetar- baracken. Här bodde ytterligare familjer som hade haft sin försörjning från sågverket men nu måste ty sig till andra sysselsättningar. Det var väl i de flesta fall skogsarbeten som stod till buds för dem. Jag förmodar att hyran var minimal och undrar om något sådant som tal om hyra verkligen förekom.

Nedanför Furulund låg fotbollsplanen, den befann sig alltså mellan vad jag kallat de två arbetarbarackerna. Att byn hade åstadkommit en fotbollsplan får väl räknas sågverket till för- tjänst. Det hade ju uppstått en befolkningsgrupp som hade att fylla sin fritid med innehåll. Och

det gjorde man; Stavre hade tidvis ett mycket bra fotbollslag.

Fortsätter vi något åt söder ser vi till höger om vägen ett litet småbruk; var det möjligen ursprungligen ett soldattorp? Och till vänster om vägen finns (nästan) hela skoletablissemangget med lärarbostad, folkskola och mellanskola, dvs 3:de och 4:de klasserna. Småskolan flyttade också hit sedan lärarbostaden byggts vilket skedde under min skoltid. Vi når småskolan när vi flyttar oss längre fram utefter vägen.

Folkskollärare var E. Hj. Elfving, en vithårig (så mycket som nu fanns kvar av håret), fetlagd och dominerande person som förmodligen skötte sin tjänst väl. Hans hustru, Barbro, var småskolläraryrinnan. Hon var likaledes förmodligen en duktig lärarinna. I mellanskolan tjänstgjorde Ebba Salander. Hon var från Luleå och likaledes en bra lärare. Under min skoltid gifte hon sig med Folke Bjurström från Luleå och Maj Ramström blev hennes ersättare. Hon var dotter till kyrkoherden i Bräcke Ramström. En yngre syster till Maj, Märta, var min klasskamrat i realskolan och tillika läskamrat. Prästen i Bräcke hade många barn.

Vid en avtagsväg till vänster låg Kristofferssons snickeri; jag föreställer mig att han drev en ganska omfattande rörelse. Här fanns två barn, en äldre dotter, Sylvia, och en med mig jämnårig son, Lennart. Han var helt utan hår vilket framgår av skolkorten och han var ansedd vara ett matematiskt snille. Hur det gått för honom i livet vet jag inte.

Fortsätter vi åt söder genom vägkröken kommer vi till Jonssons slakteri med både slakt- och styckningsresurser och försäljning. Detta företag liksom så många andra på orten var ett familjeföretag; hustrun och någon dotter skötte affären och husfadern själv med de vuxna sönerna svarade för slakt och styckning. När vi hos oss skulle slakta grisen, var det bara att ringa Jonssons och beställa slakt.

Nästa gårdsetablissemang var den så kallade Dunkesgården; varför den hette så vet jag inte och är inte ens säker på att namnet är korrekt. Här bodde länsman som hette Bergstrand. Han hustru hette Anna. Våra familjer umgicks. De hade två döttrar; en som var jämnårig med mej och hette Birigt. Det berättas att en gång Birigt och jag - vi var väl inte mer än fem, sex år gamla - somnat på en bänk lutade mot varandra framför elden i kakelugnen.

Länsmannen avvecklades tydligen ganska snart och gården intogs i stället av skraddare Ahnfeldt med familj. Ahnfeldt drev sitt skradderi på den övre våningen med hjälp av de vuxna sönerna.

Sonen Erik var jämnårig med mej och vi lekte tillsammans. Hustrun drev på nedre botten café i ett rum som gärnsade till deras stora vardagsrum.

I ett grått tvåningshus inne på gården bodde på nedre botten Kalle Svärd, smeden eller snarare smedjan som vi snart kommer fram till. På övre botten bodde under en tid konstnären Acke Åslund. Han skisserade i oändlighet och slängde skisserna kring sig. Lisa Sundin/Charlesworth tog hand om dem.

Mitt emot huvudbyggnaden låg ett långt gult tvåningshus. Här bodde Backlund efter vad jag minns utan anhöriga och med ett säreget förflutet bakom sig. Han hade varit järnvägsanläggare. När järnvägen nådde Nedre Bodsjön - öster därom alltså - fann han trakten så tilltalande att han återkom hit, byggde ett torp på den västra sidan av sjön - Backlundstorpet - där han slog sig ned med sin familj. Nu användes torpet som utflyktsmål för familjen Sundin och vår familj var även någon gång inbjuden att delta.

Längre in på gården i en länga av uthusbyggnader låg en liten timrad byggnad som jag har svårt att föreställa mig vad en ursprungligen använts till. Nu användes den som småskola, första och andra klass alltså, och det var här jag fick mina första bokliga lärospån. När lärarbostaden byggts, kunde småskolan flytta samman med de övriga klasserna vilket även jag fick uppleva.

Något mer åt norr fanns ytterligare en stor förrådsbyggnad, förmodligen med ladugård och förrådsutrymme för höet: 'höbotten'. Det är att anta att Dunkesgården också en gång var en bondgård tills Sundin tog över och lade jordbruket samman med sin huvudgård och hästhandel. Men i södra änden av den här förrådsbyggnaden fanns en bostadslägenhet. Det är att anta att den var avsedd för dräng eller arrendator. Men nu bodde Hilda Lundberg, växeltelofonisten, här. Vi hade nämligen fått telefon i Stavre; vårt nummer var 14 och det var Hilda Lundberg som skötte 'växlingen'.

Från Dunkesgården ut mot öster och ända fram till Nedre Bodsjön gick en väg, tidvis förmodligen körbar. I varje fall var den ganska 'bred' upp till Bodarna dit det var cirka tre kilometer. Bodarna måste ursprungligen ha varit en fåbod men nu idkades det småbruk här av Karlsonerna: gamle gubben Karlsson, Kalle Karlsson, Halt-Kalle kallad på grund av det snedvridna benet, och kanske framför allt dottern Beda, Bodarnas Ros kallad, inte på grund av sin skönhet utan snarare på grund av brist därpå. Men det var rekorderlig folk. Hilding som också var en son i huset hade flyttat ut och bodde med sin familj i Forsbergsgården.

Fortsätter vi landsvägen mot söder har vi snart en stor loge på vänster hand - hörde förmodligen till Forsbergsgården - och strax före logen går en väg åt öster. Går vi den, kommer vi strax till ett lågt rött hus: bostadsavdelning i norr och smedja i söder. Här huserade Svärdarna. Gubben Svärd som var grovsmed och sonen Jakob som - med ryggen skadad till hälften var krympling - var skomkare. Skomakeriet var inrättat i det enda bostadsrummet där man både åt, lagade mat och sov. Där hade nog aldrig golvet blivit skurat. Gubben Svärd hade gris och för att inte sonen skulle äta av köttet, förvarade han det i sängen under madrassen. Smeden Svärd fick sina arbetsuppgifter främst genom skogsdrivningarna; det gällde att hålla 'doningarna' i trim. Skogsarbetet ställde hårda krav på utrustningarna och slet dem hårt. Sonen Kalle som bodde i ett hus på Dunkesgården, biträdde fadern i smedjan.

Ytterligare en bit åt öster låg ytterligare ett rött bostadshus. Här bodde Lina och Tilda Modig med dottern Inger. Inger var jämnårig med mej. Tilda var stickerska och efter vad jag kan förstå kunde hon hyggligt försörja sej på den verksamheten. Hon hade även en äkta man, Per Modig, men vad han sysslade med kommer jag inte ihåg. Han var emellertid stor och stark med kraftig mörk mustasch.

Nästa anhalt blir Stenbecksgården där vi bodde. Den lilla röda stugan strax hitom hörde dock inte hit. Här bodde stationskarl John Johansson med hustru Hulda och gammal mor som bodde i ett litet rum på den övre våningen. Jag minns när hon dog. När vi såg att föntret till hennes rum öppnats, förstod vi vad som skett.

Stenbecksgården var en sådan där stor vit mangårdsbyggnad som var så karakteristisk för byn. Strax bortom låg en lång, röd byggnad som väl ursprungligen var avsedd för en arrendator eller dräng. Nu bodde där skogvaktaren med familj. Bakom en stor stenkulle låg en stor ladugårdsbyggnad, i viss mån förfallen men till delar använd som ladugård med höskulle. Längre bort låg en stor loge med tröskresurser. Och mellan dessa låg en jättestor vedbod som försåg hela bolagskonsortiet med bränsle.

Skogvaktarens familj var stor; minst åtta barn, sex av dem tillhörde tre tvillingpar. Skogvaktare, August Åreng, var en stor karl. En gång på 'gamla dar' träffade jag äldste sonen Sven. Jag tror inte att jag någonsin sett något så axelbrett. När August pensionerades och flyttade, blev Carl August Carlsson, som dessförinnan var skogvaktare i Tjutvoda, den som blev huset herre. Hans hustru Emmy var dotter från Rodlingsgården och de hade sonen Bo

som när de anlände till Stavre 1932 var två år. Vi tultade tillsammans omkring i trädgården och han kunde då inte säga mycket mer än 'danan' och samtidigt peka. På gamla dar har han tagit kontakt med mej; han är läkare - nu förmodligen pensionerad - i Uppsala.

Vi hade en utmärkt trädgård med både en mindre parkanläggning och ett stort trädgårdsland. Det blev farfars och min uppgift att hålla grusgångarna rena från ogräs. Gräsmattorna slog någon av drängarna från Bolagsgården med lie. Mamma skötte trädgården. Hon var duktig på det; hon hade väl lärt sig av mormor från hennes trädgårdsland på Eriksdal. I hitre änden på uthusbyggnaden hade vi grishus och där hade mamma gris. Hon skötte dem väl och de blev 'tama' som hundar. Bakom huset fanns också en brunn där man kunde hinka upp vattnet med en vevanordning. Om jag minns rätt, fick vi vatten indraget i huset under den tid vi bodde kvar.

I norra ändan av tomten fanns en lekstuga. Den var rejält byggd och där fanns också en liten spis som man kunde elda i inmonterad. Här gjorde jag mina första lärospån på snickarkonstens område. Med en liten leksaksverktygsats tillverkade jag en lekstugumöbel bestående av stol, bord och pall.

Bortom skogvaktarbostaden låg en snickarbod och en stor jordkällare där vi kunde förvara våra grönsaker och potatis och förmodligen mycket annat. Potatis fick vi från bolagets potatisland genom att biträda vid upptagningen. På ångarna bortom den stora logen byggde under vår tid Frederic Charlesworth - gift med Lisa Sundin - ett stor boningshus. Jag tycks minnas att Fredric Charlesworth hade varit universitetslektor i Uppsala. De hade en son Erland.

Till Stenbecksgården hörde en fäbod: Stenbecksbodarna. Den låg på vägen/stigen till Nedre Bodsjön vid den del av sjön som låg på motsatt ände som Backlundstorpet, just vid Gimåns utlopp i sjön. Fäboden låg ungefär mitt på vägen till sjön. Vi gjorde utflykter till fäboden; det finns ett fotografi i mitt fotoalbum från det inre av fäbodstugan där vår familj sitter och dricker kaffe. Vem som tog kortet minns jag inte; det är möjligt att det var min morbror Harald. I vår villa på Högåsvägen hänger på väggen vid ingångsdörren en trätavla föreställande Stenbecksbodarna exteriört. Den tavlan har gjorts av min morbror Helge, gift med min moster Eva. Deras dotter var Anna-Greta, jämnårig med Ulla. Jag har ingen kontakt med Anna-Greta men förmodligen har Ulla det. På trätavlan har också funnits ett par skidor med stavar, stödda mot väggen, men dem har barnen - de var små - lekt bort. Jag minns också att på vägen till Stenbecksbodarna fanns halvvägs en nerlagd skjutbana.

Nu är cirkeln sluten. Vi har passerat genom hela byn och återvänt till (en av) utgångspunkterna. Ytterligare en kommentar kan göras. Stavre var nämligen centralort för ett antal byar: Ammer, Nor, Rind, Gåsböle, Målgåsen och kanske även Grimnäs och dessutom några udda gårdar. Det gav bland underlag för de tre affärerna i byn. Och det påverkade även andra förhållanden, exempelvis skolorganisationen - jag minns inte att det fanns några skolor i utbyarna - och rekryteringen av fotbollslaget. Det gav underlag för baptistförsamling - man hade egen samlingslokal - och IOGT-loge.

Mycket har förändrats genom åren. Nu finns exempelvis inte en ko kvar i någon av dessa byar (utom i Grimnäs där det lär finnas en besättning!). Vad man lever på - mer än jordgubbsodling - vet jag inte. Inte heller vet jag hur mycket folk som finns kvar. Ett vet jag och det är att flera av dem som jag växte upp tillsammans med, har sökt sig tillbaka för att vistas i sommarbostäder, i många fall just det ställe där de växte upp.